

UOT 339.5

MÜASİR ŞƏRAİTDƏ AQROBİZNES SİSTEMİNDƏ MƏHSULLARIN
SEQMENTLƏR ÜZRƏ İDXALI VƏZİYYƏTİNİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

Q.B.HACIYEV

AzETKTİ və Tİ

Məqalədə müasir bazar iqtisadi münasibətlərinin formalaşdığı şəraitdə ölkənin aqrobiznes sistemində məhsulların seqmentlər üzrə idxalı vəziyyəti kompleks və müqayisəli şəkildə təhlil olunaraq qiymətləndirilmişdir. Aparılmış təhlillər nəticəsində bu sahədə müşahidə olunan inkişaf meylləri və mövcud olan çatışmamazlıqlar müəyyənəşdirilmişdir.

Açar sözlər: aqrobiznes, kənd təsərrüfatı, məhsullar, seqment, idxal, ixrac

Azərbaycan Respublikasının aqrar sahəsində biznesin formalaşdığı şəraitdə istehsalın inkişaf etdirilməsi və onun səmərəliliyinin yüksəldilməsi seqmentlər üzrə idxalla ixrac arasında məqsədyönlü nisbətə yaranmasından asılıdır. Belə bir şəraitdə idxalla ixrac arasında yaranmış nisbətə və xarici iqtisadi fəaliyyətin daim dövlət tərəfindən tənzimlənməsinə böyük ehtiyac vardır [1, 5].

Son dövrlərdə, xüsusilə də 2008-ci ildən etibarən Azərbaycan Respublikasına idxal olunan əsas növ kənd təsərrüfatı və yeyinti məhsullarının həcmi ildən ilə artaraq dəyişkənliyə məruz qalmışdır. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin statistik məlumatlarından göründüyü kimi 2008-ci ilə nisbətən 2012-ci ildə respublikaya xarici ölkələrdən idxal olunan diri heyvanlar və heyvan mənşəli məhsulların həcmi cəmi idxalın tərkibində 0,7 faizdən 1,2 faizə qalxmışdır. Həmin dövrdə xarici ölkələrdən idxal olunan heyvan və ya bitki mənşəli piylər və yağların, hazır ərzaq məhsulların, spirtli və spirtsiz içkilərin həcmində artım müşahidə edilmişdir. Eyni zamanda bu dövrdə ölkəmizə qonşu ölkələrlə yanaşı uzaq xarici ölkələrdən də taxıl (taxıl məhsulları), ot (ot məhsulları), tütün məhsulları, süd (süd məhsulları), şərab (şərab məhsulları), şəkər və s. kənd təsərrüfatı və yeyinti məhsulları idxal olunmuşdur [2, s.42-43 və s. 49-50].

Azərbaycan Respublikasında idxal əməliyyatlarının tənzimlənməsi üçün «Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri, gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan yığımların miqdarı haqqında» (aprel 2001, aprel - sentyabr 2004), «Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən mallar üzrə gömrük idxal rüsumlarının dərəcələri»ndə dəyişiklik edilməsi barədə (iyun 2003) və «Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən mallar üzrə gömrük idxal rüsumlarının dərəcələri»ndə bəzi mallar üzrə spesifik gömrük idxal dərəcələri advalor gömrük idxal rüsum dərəcələri ilə əvəz edilməsi» barədə (aprel 2004) ölkənin Nazirlər Kabinetinin Qərarları qüvvəyə min-

mişdir. Ölkəmizdə idxal əməliyyatlarının tənzimlənməsinə dair normativ-hüquqi bazanın formalaşmasından və təkmilləşdirilməsindən sonra 2008-2012-ci illərdə xarici ölkələrdən idxal olunan buğda üzrə ayrı-ayrı ölkələrin xüsusi çəkisi biri digərindən əsaslı dərəcədə fərqlənməsi vəziyyəti müşahidə olundu.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin statistik məlumatlarından aydın olur ki, 2008-2012-ci illərdə xarici ölkələrdən ən çox buğda idxal edən ölkələr Rusiya Federasiyası, Qazaxstan, Ukrayna, İran İslam Respublikası, Özbəkistan, Almaniya, Türkmənistan və digər ölkələrdir. Təhlil nəticəsində məlum olur ki, buğdanın idxalının həcmi 2008-ci ildə Rusiyadan 726,5 min ton (186,5 milyon ABŞ dolları), Qazaxıstandan 469,3 min ton (150,9 milyon ABŞ dolları), Ukraynadan 112,4 min ton (30,7 milyon ABŞ dolları) və digər ölkələrdən 1,2 min ton (0,3 milyon ABŞ dolları) təşkil etmişdir [2, s. 85, 120, 159, 204, 242]. Araşdırmalarımız nəticəsində müəyyənəşdirdik ki, 1995-ci illə müqayisədə 2012-ci ildə Özbəkistanda pambığın əkin sahəsinin azaldılması hesabına, həmin sahədə buğda istehsal olunaraq onun səviyyəsi yüksəldilmişdir. Buğda istehsalının yüksəlişi hesabına ixrac da olunmuşdur. Belə ki, hətta bu cür istehsal artımı hesabına 2011-ci ildə Özbəkistandan ölkəmizə 120,8 min ton buğda idxal olunmuşdur. Oxşar artım tempi Ukraynada da yaranmışdır və bu ölkədə 1995-ci ilə nisbətən 2012-ci ildə əvvəllər şəkər çuğunduru becərilən torpaq sahələrində hazırda buğda becərilərək onun istehsal həcmi yüksəlmişdir. Ukraynada belə bir şəraitdə buğda istehsalının artımı nəticəsində 2008-2009-cu illərdə ölkəmizə idxal olunmuşdur. Yuxarıda göstərdiyimiz kimi, buğda istehsalının bu kimi artımı MDB-yə daxil olan ölkələrin hamısında müşahidə olunmaqdadır. MDB məkanı ölkələrində buğdaya olan istehlak tələbatı əsasən milli istehsal hesabına reallaşdırılır və bu ölkələrin əksəriyyətinin milli istehsalını yüksəltməkdə ərzaq təhlükəsizliyi problemini aradan qaldırmaq imkanına malikdirlər [6].

Müasir aqrobiznes sistemində ölkəmizin aqrar

sahəsində istehsal həcmının dəyişməsi bazar amillərinin dəyişməsindən asılıdır. Ölkə əhalisinin ərzaq təminatının yaxşılaşdırılması məqsədilə daxili imkanlar hesabına aqrar sahədə istehsalın həcmi yüksəldilməlidir. Ölkəmizin müxtəlif təbii iqlim şəraitə malik olması ayrı-ayrı növ kənd təsərrüfatı və ərzaq məhsulları istehsalını reallaşdırmağa imkan verir. Belə bir əlverişli şəraitin olmasına baxmayaraq bəzən yerli məhsulların qiymətləri analoji idxal məhsullarının qiymətlərindən bəla başa gəlir. Ona görə də istehlakçılar ucuz idxal məhsullarına üstünlük vermək məcburiyyətində qalırlar. Belə vəziyyətin yaranması milli istehsalçıların maraqlarına ziddir.

Müxtəlif növ kənd təsərrüfatı məhsullarından biri olan şəkər çuğundurunun ölkəmizdə istehsalının həyata keçirilməsi üçün iqtisadi imkanlar olsa da keçmiş sovet dövründə sahə inkişaf etdirilməmişdir. Ölkəmizdə istehsal imkanlarının olmasına baxmayaraq müstəqillik əldə edildikdən sonra əhalinin şəkərə olan tələbatı idxal hesabına təmin olundu və bu dövrdən ölkədə şəkər çuğunduru istehsalına başlanıldı. Həmin dövrdə şəkər çuğunduru xaricə ixrac olunurdu və orada emal edildikdən sonra hazır məhsul şəklində yenidən əhalinin tələbatının cüzi hissəsini ödəməsinə baxmayaraq ölkəmizə idxal olunurdu.

Müasir aqrobiznes sistemində, xüsusilə son 5 ildə ölkəmizə xam şəkər və şəkər əsasən Braziliyadan, Rusiyadan, Qazaxıstandan, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərindən, Belarusiyadan, İran İslam Respublikasından, Türkiyədən, Finlandiyadan, Salvadordan, Argentinadan, Kubadan və s. ölkələrdən idxal olunur. 2012-ci ildə ölkəmizdə xam şəkər və şəkərin idxal həcminə görə Braziliya (167,4 milyon ABŞ dolları dəyərində 316 min ton) və Kuba (5,2 milyon ABŞ dolları dəyərində 10,4 min ton) üstünlük təşkil etmişdir [2]. Statistik göstəricilərdən məlum olur ki, 2008-ci ilə nisbətən 2012-ci ildə xarici ölkələrdən idxal olunan xam şəkər və şəkərin həcmi artaraq 265,2 min tondan 374,9 min tona çatdırılmışdır.

Xarici ölkələrlə iqtisadi əlaqələrin yaxşılaşdığı hazırkı aqrobiznes sistemində respublikamıza bəzi əsas növ ərzaq məhsullarının idxal həcmində artım halları müşahidə olunur. Xüsusilə MDB məkanı ölkələri içərisində ölkəmiz kərə yağı və digər süd yağlarının idxalında üstünlüyə malikdir. Azərbaycan Respublikasına idxal edilən cəmi kənd təsərrüfatı və ərzaq məhsullarının tərkibində MDB-yə daxil olan ölkələrdən (Ukrayna və Belarusiya) idxal edilən kərə yağı və digər süd yağlarının xüsusi çəkisi keçmiş ittifaq dövründə birinciliyə malik olmasına baxmayaraq hazırda onların xüsusi çəkisi azlıq təşkil edir [2]. Buna əsas səbəb kimi ölkəmizin dünya ölkələri ilə iqtisadi əlaqələrinin gücləndiyi şəraitdə həmin ölkələrdə istehsal olunan məhsulların rəqəbatqabiliyyətli səviyyəsi aşağı olduğundan ölkəmizin bazarında üstünlük əldə edə bilməməsidir.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin statistik məlumatlarına əsasən 2008-ci

ilə nisbətən 2012-ci ildə MDB məkanı ölkələrindən idxal edilən kərə yağı və digər süd yağlarının həcmi kəskin şəkildə aşağı düşmüşdür. Yeni Zelandiyadan və Rusiyadan isə əksinə ölkəmizə idxal edilən kərə yağı və digər süd yağlarının xüsusi çəkisində xeyli yüksəliş halı müşahidə olunmuşdur. 2008-ci ildə Azərbaycan Respublikasına kərə yağı və digər süd yağlarının idxalı Yeni Zelandiya (3,9 milyon ABŞ dolları dəyərində 3,04 min ton), ABŞ (1,7 milyon ABŞ dolları dəyərində 1,1 min ton), Rusiya (1,2 milyon ABŞ dolları dəyərində 1,1 min ton), Ukrayna (0,7 milyon ABŞ dolları dəyərində 0,6 min ton), Argentina (0,5 milyon ABŞ dolları dəyərində 0,3 min ton), Belarusiya (0,3 milyon ABŞ dolları dəyərində 0,3 min ton), Niderland (0,3 milyon ABŞ dolları dəyərində 0,2 min ton), Almaniya (0,2 milyon ABŞ dolları dəyərində 0,1 min ton), Avstriya (0,2 milyon ABŞ dolları dəyərində 0,1 min ton) və s. ölkələrin hesabına həyata keçirilirdi.

Statistik məlumatlara əsasən ölkəmizə 2012-ci ildə daha çox kərə yağı və digər süd yağlarının idxalının həcmi 29,6 milyon ABŞ dolları dəyərində 10,7 min ton təşkil etmişdir. Ölkəyə 2012-ci ildə idxal olunan kərə yağı və digər süd yağlarının 6,2 min tonu və ya 16,8 milyon ABŞ dolları Yeni Zelandiyanın, 1,01 min tonu və ya 4,4 milyon ABŞ dolları Rusiya Federasiyasının, 0,09 min tonu və ya 0,2 milyon ABŞ dolları Ukraynanın, 1,3 min ton və ya 1,95 milyon ABŞ dolları Argentinanın, 0,2 min ton və ya 0,4 milyon ABŞ dolları Belarusiyanın, 0,3 min ton və ya 0,99 milyon ABŞ dolları Almaniyanın, 0,9 min ton və ya 2,6 milyon ABŞ dolları Avstraliyanın, 0,3 min ton və ya 1,2 milyon ABŞ dolları Fransanın, 0,2 min ton və ya 0,4 milyon ABŞ dolları Finlandiyanın, 0,1 min ton və ya 0,2 milyon ABŞ dolları Latviyanın, 0,2 min ton və ya 0,09 milyon ABŞ dolları Türkiyənin payına düşmüşdür.

Xarici iqtisadi əlaqələrin formalaşdığı aqrobiznes sistemində son illərdə idxal olunan təzə tərəvəz məhsullarının həcmində də artım meyilləri yaranmışdır [4]. 2008-ci ildə xarici ölkələrdən respublikamıza 14,7 min ton (3,6 milyon ABŞ) dolları təzə tərəvəz məhsulları idxal olunduğu halda, bu göstərici 2012-ci ildə müvafiq olaraq 55,7 min ton (13,5 milyon ABŞ dolları) olmuşdur. Respublikamıza 2012-ci ildə əsasən Türkiyə (4,1 milyon ABŞ dolları dəyərində 14,1 min ton), İran İslam Respublikası (8,4 milyon ABŞ dolları dəyərində 38,8 min ton), Ukrayna (0,03 milyon ABŞ dolları dəyərində 0,1 min ton), Gürcüstan (0,5 milyon ABŞ dolları dəyərində 1,7 min ton), Rusiya (0,004 milyon ABŞ dolları dəyərində 0,003 min ton), Suriya Ərəb Respublikası (0,5 milyon ABŞ dolları dəyərində 0,2 min ton), Özbəkistan (0,03 milyon ABŞ dolları dəyərində 0,09 min ton), Çin (0,1 milyon ABŞ dolları dəyərində 0,4 min ton), İordaniya (0,07 milyon ABŞ dolları dəyərində 0,2 min ton) və digər ölkələrdən təzə tərəvəz məhsulları idxal olunmuşdur. Həmin

dövrə də ölkəyə idxal olunan tərəvəz məhsullarının qiyməti başqa növ məhsulların qiyməti ilə müqayisədə xeyli artmışdır. 2003-cü ilin aprel ayında Moldova Respublikası, Ukrayna, Belarus Respublikası və Rusiya Federasiyasının gömrük xidmətləri arasında meyvə-tərəvəz məhsullarının gömrük rəsmiləşdirilməsi zamanı güzəştlərin təqdim edilməsi haqqında Saziş qəbul olunduqdan sonra meyvə-tərəvəz məhsullarının satış bazarında müsbət meyllər müşahidə olundu. Bu Sazişin əsas müddəalarına uyğun olaraq iştirakçı ölkələr arasında əlverişli aqrobiznes sistemi formalaşdırılmaqla xarici-iqtisadi fəaliyyətin tənzimlənməsində əsas hüquqi baza yaradılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatlarına görə son illər idxal olunan kartofun həcmində artım meylləri müşahidə olunur. Belə ki, 2008-ci ildə xarici ölkələrdən 3,7 milyon ABŞ dolları dəyərində 41,2 min ton kartof ölkəmizə idxal olunmuşdur. Lakin bu göstəricilər 2012-ci ildə artaraq 5,5 milyon ABŞ dolları dəyərində 60,3 min ton təşkil etmişdir. 2008-ci ildə kartofun idxalı Rusiyanın (1,3 milyon ABŞ dolları dəyərində 27,9 min ton), Türkiyənin (1,1 milyon ABŞ dolları dəyərində 5,5 min ton), İran İslam Respublikasının (1,02 milyon ABŞ dolları dəyərində 5,1 min ton), Polşanın (0,2 milyon ABŞ dolları dəyərində 1,6 min ton) və digər ölkələrin payına düşürdü. 2012-ci ildə isə həmin ölkələrin siyahısına Belarusiya (1,02 milyon ABŞ dolları dəyərində 0,7 min ton), Niderland (0,09 milyon ABŞ dolları dəyərində 0,3 min ton), Misir (0,04 milyon ABŞ dolları dəyərində 1,1 min ton), Çexiya Respublikası (0,02 milyon ABŞ dolları dəyərində 0,3 min ton) da daxil olunmuşdur.

Ölkəmizdə təbii iqlim şəraitinin olmasına baxmayaraq keçmiş sovet imperiyasının tənəzzülü dövrlərində alkoqolizmlə mübarizə tədbirləri adı ilə üzümçülük sahəsinin inkişaf səviyyəsi kəskin şəkildə aşağı düşmüşdür. Statistik məlumatların təhlilindən aydın olur ki, 2008-ci ilə nisbətən 2012-ci ildə respublikamıza idxal olunan cəmi kənd təsərrüfatı və yeyinti məhsullarının çox hissəsində MDB-yə daxil olmayan yaxın və uzaq xarici ölkələr üstün xüsusi çəkiyə malikdir. Həmin ölkələrlə iqtisadi əlaqələr yaxşılaşdıqca əlverişli aqrobiznes sisteminin formalaşmasına şərait yaranmış və idxal olunan yeyinti məhsullarının həcmi dinamik olaraq yüksəlmişdir.

MDB ölkələrindən Rusiya Federasiyası Azərbaycanın kənd təsərrüfatı və yeyinti məhsulları üzrə əsas ticarət əməkdaşdır. Keçmiş ittifaq dövrü ilə müqayisədə bu əməkdaşlığın səviyyəsi zəifləmişdir. Mövcud vəziyyəti yaxşılaşdırmaq məqsədilə 2000-ci ilin mart ayında «Müstəqil Dövlətlər Birliyinin iştirakçısı olan dövlətlər arasında malların (işlərin, xidmətlərin) ixracı və idxalı zamanı dolayı vergilər tutulmasının prinsipləri haqqında» Sazişin təsdiq

edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul olunmuşdur.

Ümumilikdə Azərbaycan Respublikasının aqrobiznes sistemində kənd təsərrüfatı və yeyinti məhsullarının idxal həcmində xeyli artması göstərir ki, milli istehsal kəmiyyət və keyfiyyət cəhətdən daxili tələbatı təmin etmir. 1994 və 2009-2012-ci illərin məlumatları göstərir ki, respublikaya əsas növ kənd təsərrüfatı məhsullarından olan quş əti və əlavə ət məhsulları, kartof, çay, düyü, bitki yağları, şəkər (şəkər tozu) idxalı daima artır [2, 7]. 1994-cü ilə nisbətən 2009-cu ildə quş əti və əlavə ət məhsulları idxalı 2,6 dəfə, çay 3,7 dəfə, düyü 2,1 dəfə, bitki yağları 6,3 dəfə, xam şəkər və şəkər 6,6 dəfə artmışdır. 1994-cü ilə nisbətən 2010-cü ildə quş əti və əlavə ət məhsulları idxalı 2,8 dəfə, kartof 16,5%, çay 4,1 dəfə, düyü 65,4%, bitki yağları 8 dəfə, xam şəkər və şəkər 7,7 dəfə artmışdır. 1994-cü ilə nisbətən 2011-ci ildə quş əti və əlavə ət məhsulları idxalı 3,1 dəfə, çay 4,4 dəfə, düyü 81,7%, bitki yağları 7,4 dəfə, xam şəkər və şəkər 6,8 dəfə, artmışdır. 1994-cü ilə nisbətən 2012-ci ildə quş əti və əlavə ət məhsulları idxalı 2,1 dəfə, kartof 47%, çay 3,6 dəfə, düyü 70,1%, bitki yağları 9,8 dəfə, xam şəkər və şəkər 8,1 dəfə artmışdır. 1994-cü ilə nisbətən son illərdə kənd təsərrüfatı məhsullarının idxalının azalması halları da müşahidə olunur. Kərə yağı idxalı 1994-cü ilə nisbətən 2009-cu ildə 28,9%, 2010-cu ildə 24,2%, 2011-ci ildə 43,6% və 2012-ci ildə 28,2% azalmışdır. Buğda idxalı 1994-cü ilə nisbətən 2009-cu ildə 99,7%, 2010-cu ildə 99,5%, 2011-ci ildə 99,6% və 2012-ci ildə 99,5% azalmışdır. Makaron məmulatları idxalı 1994-cü ilə nisbətən 2009-cu ildə 26,3%, 2010-cu ildə 28,1%, 2011-ci ildə 24,6% və 2012-ci ildə 15,8% azalmışdır. Pivə idxalı 1994-cü ilə nisbətən 2009-cu ildə 97,7%, 2010-cü ildə 98,4%, 2011-ci ildə 99% və 2012-ci ildə 99,2% azalmışdır. Etil spirti idxalı 1994-cü ilə nisbətən 2009-cu ildə 76,8%, 2010-cu ildə 76,2%, 2011-ci ildə 84,4% və 2012-ci ildə 87,4% azalmışdır.

İdxal dəqiq göstərilmiş əmtəə qrupuna malik olmur və respublikanın iqtisadi vəziyyətindən, tədiyyə balansından, milli məhsul istehsalçıların məhsul istehsalı həcmindən asılıdır. Respublikada dənli bitkilər (4,2%), tütün və tütünün sənaye əvəzediciləri (3,1%), şəkər və ondan hazırlanmış qənnadı məmulatları (2,27%), piylər, bitki və heyvan mənşəli yağlar (1,1%), süd məhsulları, quş yumurtası, təbii bal və heyvan mənşəli digər ərzaq məhsulları (0,7%), alkoqollu və alkoqolsuz içkilər, sirkə (0,5%), unüyütmə və yarma sənayesinin məhsulları, maya, nişasta (0,5%), süd və undan hazırlanan məmulatlar, unlu qənnadı məmulatlar (0,5%), yeməli meyvələr və qoz-fındıq, sitrus bitkiləri (0,4%) ən çox idxal olunan əmtəələr qrupuna aiddir (Cədvəl 9.4). 2008-2012-ci illərin orta illik göstəricilərinə əsasən respublikamıza idxal olunan cəmi əmtəə strukturunun tərkibində kənd təsərrüfatı və yeyinti

məhsullarının xüsusi çəkisi 15,7% olmuşdur. Kənd təsərrüfatı və yeyinti məhsullarının idxalının tərkibində ən çox xüsusi çəkiyə malik olan məhsullar müvafiq olaraq 26,5%; 19,5%; 14%; 7,2%; 4,3%; 3,1%; 3%; 2,8% və 2,7% təşkil etmişdir.

Ölkəmiz müstəqillik əldə etdikdən sonra aqrobiznes sistemində xarici-iqtisadi fəaliyyətini genişləndirmək məqsədilə hüquqi bazanın formalaşmasına ehtiyac yaranmışdır. Müstəqilliyin ilk dövrlərindən indiyədək həyata keçirilən uğurlu iqtisadi siyasət nəticəsində xarici-iqtisadi fəaliyyətin yaxşılaşdırılmasına dair xeyli işlər görülmüşdür. Belə ki, «Azərbaycan Respublikasında xarici ticarətin tənzimlənməsinin təkmilləşdirilməsi haqqında» (dekabr 1996), «Azərbaycan Respublikasında xarici ticarətin daha da liberallaşdırılması haqqında» (iyun 1997) və «Azərbaycan Respublikasından Avropa İttifaqı ölkələrinə balıq və digər dəniz məhsullarının ixracının tənzimlənməsi haqqında» (iyul 2005) Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanları, o cümlədən «Gömrük tarifi haqqında» (iyun 1995) və «Gömrük prosedurlarının sadələşdirilməsi və uzlaşdırılması haqqında» Beynəlxalq Konvensiyanın dəyişdirilməsi haqqında protokola qoşulmaq barədə (dekabr 2003) Azərbaycan Respublikasının Qanunları qəbul olunmuşdur. «Azad ticarət zonasının

yaradılması haqqında Sazişin iştirakçısı olan dövlətlər arasında dövriyyədə olan əmtəələrin gömrük rəsmiləşdirilməsi və gömrük nəzarəti qaydası haqqında» Sazişin təsdiq edilməsi barədə (fevral 2000), «Azad ticarət zonasının yaradılması haqqında» Sazişin iştirakçısı olan dövlətlər tərəfindən idxalın lisenziyalasdırılması qaydaları barədə» Protokolun təsdiq edilməsi haqqında (iyun 2001) və «GUÖAM iştirakçısı olan dövlətlər arasında azad ticarət zonasının yaradılması haqqında» Sazişin təsdiq edilməsi barədə (iyun 2003) Azərbaycan Respublikasının Qanunlarına əsasən ölkə azad ticarət zonası elan edilmiş, bir çox dövlətlərdə ikitərəfli və çoxtərəfli ticarət əlaqələrinə dair müqavilələr bağlanmışdır. Həmin sazişlərin əsas müddəalarına uyğun olaraq idxal edilən kənd təsərrüfatı və yeyinti məhsullarına ən aşağı gömrük rüsumları tətbiq olunmaqla, bəzən isə bu məhsullara heç bir ödənişlər aid edilmədən reallaşdırmaq olar.

Ölkəmizdə xarici-iqtisadi fəaliyyətin reallaşdırılması üçün formalaşdırılmış mövcud qanunvericilik bazasına əsasən əlverişli aqrobiznes sistemi təşkil olunmuşdur. Belə şəraitdə Azərbaycan Respublikası dünyanın 185 dövləti ilə və 20-dən artıq beynəlxalq təşkilatlarla sərbəst iqtisadi əlaqələr yaratmaqla əməkdaşlıq edir.

ƏDƏBİYYAT

1. Abbasov V.H. Aqrar sahədə iqtisadi tənzimləmənin aktual problemləri. Bakı: MBM, 2012, 424 s. 2. Azərbaycanın xarici ticarəti (2008-2012) / Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi. Bakı: 9 № - li kiçik müəssisə, 2013, 278 s. 3. Azərbaycan Respublikasının Torpaq Qanunvericiliyi (tərtibatçı və nəşrə məsul Şahbaz Xuduoğlu). Bakı: Qanun, 2008, 840 s. 4. Hacıyev Q.B. Aqrar sahədə xarici-iqtisadi əlaqələrin dövlət tənzimlənməsi / AzETKTI və TI-da «Aqrar islahatlar 10 ildə» mövzunda keçirilmiş respublika elmi-praktik konfransın materialları. Bakı: AzETKTI və TI-nun mətbəəsi, 2005, s. 387-395. 5. Salahov S.V. Aqrar sahənin dövlət tənzimlənməsi problemləri. Bakı: Nurlar, 2004, 504s. 6. Verdiyev Ə.Ç., Qarayev İ.Ş. Aqrar bazarın formalaşmasının iqtisadi problemləri. Bakı: Şirvan nəşr, 2000, 258s. 7. Импорт и экспорт продукции по Азербайджанской Республике за 1994 год / Государственный Комитет Азербайджанской Республики по Статистике. Баку, 1995, 170 с.

Оценка состояния импорта продукции по сегментам в системе агробизнеса в современных условиях

Г.Б.Гаджиев

В статье в условиях формирования современных рыночных экономических отношений в системе агробизнеса страны по сегментам продукции комплексно и сравнительно анализировано и оценено состояние импорта. В результате проведенных исследований определены тенденции развития и существующие недостатки в этой отрасли.

Ключевые слова: агробизнес, сельское хозяйство, продукция, сегмент, импорт, экспорт.

Assessment of a condition of import of production on segments in agribusiness system in modern conditions

G.B.Hajiyev

In article in the conditions of formation of the modern market economic relations in system of agribusiness of the country on production segments in a complex and rather analyzed the condition of import also is estimated. As a result of the conducted researches tendencies of development and existing shortcomings of this branch are defined.

Keywords: agrobusiness, agriculture, production, segment, import, export